

22 Iunie 1941. AVEA DE CE SĂ SE TEAMĂ STALIN?

IONEL CLAUDIU DUMITRESCU*

S-a scris mult despre atacul prin surprindere reușit de Wehrmacht în vara lui 1941. Sursele occidentale și sovietice au demonstrat însă că Stalin știa de pregătirile inamicului. Nici o concentrare de trupe nu poate scăpa avioanelor de cercetare care „din greșeală” zburau deasupra teritoriului inamic. Spionii sovietici se aflau infiltrați și în București, iar hărțile românești erau inferioare celor deținute de Armata Roșie. Și totuși cum a fost posibilă o penetrare atât de profundă în teritoriul sovietic?

Există o singură explicație. Stalin plănuia o ofensivă, iar toate rapoartele despre pregătirile germane le desconsidera. De ce? Simplu. Forțele inamice erau de-a dreptul insignifiante raportat la spațiul sovietic. Istoricii vorbesc de calitatea trupelor germane, române și finlandeze, dar raportate la lungimea frontului, abia dacă asigurau o perdea de ostași. Germanii dispuneau de 153 de divizii¹, iar România angaja 23 de mari unități². Frontul avea însă peste 2000 km de la Marea Baltică și până la Mangalia. Doar pe direcțiile principale de ofensivă s-au putut realiza concentrări suficiente de oameni și tehnică de luptă.

Aripa de nord (finlandezii)³, și ce de sud (românii) nu dețineau suficiente forțe de izbire. Să analizăm sectorul românesc. Se aflau concentrate 80 de divizii și brigăzi românești și 8 germane. Pe linia Prutului puteau interveni doar 19 mari unități risipite pe 70 km. Cât ar reveni pe fiecare divizie? Doar 37 de km de front în condițiile în care apărarea optimă se putea realiza pe 10⁴.

* Colegiul Național „Alexandru Odobescu”, Pitești.

¹ Nicolae Ciobanu, *Germania atacă și pierde războiul*, în „Dosarele istoriei”, nr. 9/1999, p. 27. Sursele sovietice indică existența a cel puțin 170 de divizii proprii lângă graniță și altele soseau din Extremul Orient, Siberia și Caucaz. Cifrele despre tancuri și avioane indică doar o parte din armele noi, ceea ce induce în eroare orice cititor.

² *Armata română în al doilea război mondial*, Editura Meridiane, București, 1995, p. 39.

³ Au fost trimise la atac doar 14 divizii (N. Ciobanu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 28), dar abia dacă puteau să amenințe în direcția Leningrad. Nu trebuie să se uite însă că Finlanda suportase un greu război de iarnă cu armatele sovietice, iar pierderile (25000 morți, 44000 răniți, cf Jacques de Launay, *Mari decizii ale celui de-al doilea război mondial*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 59), au limitat potențialul militar al unei țări cu doar 3 milioane de locuitori și, în plus, lipsită de o industrie grea, capabilă să susțină efortul de război.

⁴ Nu toate efectivele se pot plasa în primele linii, ci o parte trebuie să constituie o masă de manevră care să interzică accesul inamicului și apoi să treacă la contraofensivă. Orice atac sovietic în 1941 ar fi fost dezastruos pentru trupele româno-germane.

Dobrogea era lăsată doar în paza a trei divizii și brigăzi și doar litoralul avea o lungime de 245 km⁵. În plus, sovieticii dispuneau de brigăzi de parașutiști și puteau să realizeze oricând o învăluire pe verticală⁶. Ostașii români nu cunoșteau tehnicile moderne de purtare a războiului deoarece erau în proporție de 80% rezerviști. Mulți depășiseră vârsta de 30 de ani, vârstă optimă fiind cuprinsă între 20-30 de ani. Cei mai mulți se gândeau deja la casă și familie.

Nici în ceea ce privește armamentul individual, forțele Axei nu stăteau prea bine. Pușca sovietică Mossy Nagan era simplă, robustă, cu bune calități balistice. Soldații români o foloseau pentru tragerile de precizie împreună cu o lunetă de tip PI sau PU⁷. Mitralierele au fost cele mai periculoase arme ale primului război mondial și un coșmar pentru infanterist. Sovieticii dispuneau de celebra „Maxim”, mai grea decât „ZB”-urile, dar cu o bătaie și o precizie superioară⁸. În plus, era înzestrată cu roți, ceea ce ușura transportul sau schimbarea poziției. A fost folosită pe toată durata războiului, inclusiv în luptele cu Manciuria. Puștile-mitraliere „Degtiarev” au fost adoptate de forțele române pentru a compensa insuficiența armamentului automat. Pistoalele mitralieră erau puțin răspândite și s-a recurs la modelele P.P.D-40 și P.P.S-41 de captură. Armele germane de timp „MP-33” și „MP-40” erau inferioare celor sovietice dotate cu încărcător tambur de 71 de cartușe⁹.

Capitolul aruncătoarelor de mine este unul tragic pentru armata română. Aceste arme folosesc în ofensivă la nimicirea cuiburilor de mitralieră și a punctelor de rezistență prin tirul lor curb. În atac, atacului inamic pot să interzică accesul infanteriei obligând-o să se adăpostească. Aruncătoarele de 50, 60 și 82 mm s-au dovedit a fi insuficiente din punct de vedere numeric și nu puteau nimici fortificațiile de campanie¹⁰. Sovieticii au făcut prăpăd cu aruncătoarele de 120¹¹ și numai la Odesa s-au fabricat 1500 de bucăți doar în timpul asediului¹². Mai târziu a intrat în luptă și aruncătorul de calibrul 160 mm. Românii au fost obligați să copieze modelul 120 și să-l producă la Reșița.

Artileria reprezintă principalul mijloc de a reuși realizarea unei breșe în apărarea inamică, dar România dispunea doar de 8301 guri de foc¹³. Tunurile de 75 mm și mai ușoare nu puteau neutraliza trupele adăpostite¹⁴. Înseamnă că tunurile grele (491 piese) sunt singurele capabile să distrugă cazemate și puncte de rezistență. Erau însă prea puține raportat la lungimea frontului. În plus, multe tunuri erau modele vechi (tunurile de 120 mm erau model 1878) și multe făcuseră campaniile primului război mondial. Tunurile de 122 și 152 sovietice aveau proiectile mai grele și o bătaie mai

⁵ Ion Șuța, *România la cumpăna istoriei*, Editura Științifică, București, 1991, p. 120. Mai existau și unități mai mici, dar colaborarea dintre trupele române și cele germane lasă de dorit.

⁶ Valeriu Avram, *Cruciați aerului*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 7/2001, p. 29. Soldații români din zona Delta Dunării nu știau să treacă prin apă și mai mulți au pierit în valuri decât loviți de gloanțe.

⁷ *Armata Română, 1941-1945*, Editura R.A.I., București, 1996, p. 102.

⁸ *Ibidem*, p. 300.

⁹ I. Scafeș, H. Șerbănescu, C. Scafeș, *Pistolul-mitralieră, MP40*, în „Top Gun”, nr. 1/1999, p. 57.

¹⁰ *Armata Română, 1941-1945*, p. 102.

¹¹ Jipa Rotaru, O. Burcin, V. Zodian, L. Moise, *Mareșalul Antonescu la Odesa*, în „Paideia”, 1999, p. 173.

¹² *Armata Română, 1941-1945*, p. 26.

¹³ *Istoria artileriei române*, Editura Militară, București, 1977, p. 212.

¹⁴ Jipa Rotaru, *op. cit.*, p. 198. Ar fi fost eficiente dacă s-ar fi construit mașini de asalt, dar industria românească era slab dezvoltată.

mare decât cele de 105 și 155¹⁵. Pentru a realiza străpungerea, Jukov considera necesară concentrarea a 60-70 de tunuri pe kilometrul de front¹⁶, ceea ce înseamnă că românii erau capabili să atace doar pe 7-8 km. Ciocanul de foc s-ar fi intensificat prin folosirea unei cantități mari de muniție, ceea ce ar fi compensat puținătatea gurilor de tun și obuzier. Nici în ceea ce privește muniția, nu se stătea prea bine și tunarii români erau obligați să facă economie. Cele 200 de tunuri antitanc¹⁷, erau total insuficiente și doar mersul general al ostilităților a ferit armata română de atacuri masive cu tancuri. Tancurile reprezentau călcăiul lui Ahile. Erau modele ușoare, produse în Franța (R-35)¹⁸ și cehoslovace (Skoda LT-35 și LT-38)¹⁹. Motoarele erau pe benzină și aveau o putere redusă. Carburantul se făcea vulnerabil la orice lovitură. Armamentul (mitraliere și tunuri de 20 și 37 de mm) nu prea reprezentau mijloace eficiente în lupta împotriva unităților blindate inamice. Tunul de 37 mm s-a dovedit depășit pe toate fronturile, dar reprezenta baza înzestrării unităților anti-tanc germane. Jukov considera necesare 30-40 de tancuri pe km de front, ceea ce însemna că românii puteau ataca eficient pe 5,2-6,7 km²⁰. Așa zisele tancuri sovietice depășite aveau tunuri de 45, 57, 76 și 85 de mm. Tunurile anti-tanc de 37 și 45 au fost adoptate de români și au servit la modernizarea blindatelor²¹. Arma de 45 putea să scoată din luptă chiar și puternicele tancuri „Tigru” prin distrugerea șenilelor²². Dacă putea să lovească un tanc de peste 50 de tone în 1943, era cu atât mai eficient împotriva mașinilor de 10 tone.

Nici germanii nu stăteau prea bine în ceea ce privește blindatele. Toate tancurile erau inferioare în ceea ce privește puterea motorului, viteza, blindajul și tunurile în raport cu mai puțin cunoscutul T-34²³. Stalin dispunea de peste 1800 de tancuri de acest tip. Unele surse vorbesc însă de 2225, gata de luptă în iunie 1941²⁴. O salbă de peste 25 de mașini echivala cu focul a 201 tancuri românești. Monstrul de tip KV-1 (46 tone) nici nu se putea compara cu ceva din tabăra Axei. KV-2 avea un obuzier de 152 mm și putea nimici orice cazemată. Generalii germani au rămas uimiți de armele de 85 și 152, dar spionajul german nu știuse nimic despre pregătirile intensive ordonate de Stalin²⁵.

¹⁵ *Armata Română, 1941-1945*, p. 303.

¹⁶ I. H. Bagramean, *Așa a început războiul*, Editura Militară, București, 1974, p. 20.

¹⁷ *Istoria artileriei române*, p. 212. Insuficiența acestei arme a dus la dezastrul de la Stalingrad când valurile de T-34 nu au putut fi oprite.

¹⁸ C. Scafeș, I. Scafeș, H. Șerbănescu, *Tancul ușor Renault R-35*, în „Top Gun”, 2/1999, p. 57.

¹⁹ *Armata Română, 1941-1945*, p. 310. Erau dispuse pe autoblindate.

²⁰ I. H. Bagramean, *op. cit.*, p. 20.

²¹ C. Scafeș, I. Scafeș, H. Șerbănescu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 57. S-au adoptat și tancuri sovietice ușoare, dar au fost înzestrate cu arme grele.

²² K. K. Rokossovski, *Datoria ostășească*, Editura Militară, București, 1982, p. 258. Arma era foarte bună și pentru sprijinul cu foc al unităților cu infanterie în atac deoarece avea o siluetă foarte joasă și se putea manevra ușor cu brațele.

²³ I. I. Iakubovski, *Pământul în flăcări*, Editura Militară, București, 1981, p. 245-246. Șenilele late îi permiteau să treacă prin noroiurile unde tancurile românești s-ar fi împotmolit. Spre deosebire de KV-1, T-34 era deosebit de simplu și implicit, ușor de întreținut pe câmpul de luptă. Motorul Diesel îl făcea mai puțin vulnerabil în fața incendiilor și toate armatele au adoptat ulterior ideea sovietică. Germanii au rămas la benzină, material scump din cauza lipsei de motoare.

²⁴ I. H. Bagramean, *op. cit.*, p. 70.

²⁵ Franz Halder, *Jurnal*, Editura Elit., p. 374. Comandantul german nici nu dorea să creadă în posibilitatea unor tancuri cu tunuri de 152, adică uitatul de istorici KV2.

Nici pe apă nu se stătea mai bine. România dispunea de 22 de nave militare, din care mai importante erau 4 distrugătoare și un submarin²⁶. Sovieticii au ripostat printr-o flotă cuprinzând 200.000 t nave de suprafață²⁷ și 57 de submarine²⁸. Toate vasele sovietice aveau armament mai puternic decât cele românești²⁹. Explicabil, dacă se ține cont că erau cuiasate, crucișătoare și distrugătoare lider. Și pe Dunăre se aflau forțe inamice importante (5 monitoare și 23 de canoniere blindate). Românii aveau 7 monitoare, dar cele sovietice dispuneau și de piese de 152 mm. Practic, Marea Neagră era la discreția flotei comuniste, care beneficia și de sprijinul aviației din Crimeea. Sovieticii erau peste tot superiori forțelor navale ale Axei, dacă se ținea cont că acestea erau prinse în lupte grele cu flota britanică³⁰.

Aviația a mai salvat pentru un timp forțele germano-române de la dezastru și asta numai în urma atacului prin surprindere din 22 iunie. Aviația română dispunea de 621 avioane operative (672 după alte surse)³¹. Eficiente erau în special aparatele de vânătoare Me-109, Hm 112 și IAR-80, dar erau prea puține. Din ordinul lui Stalin au fost concentrate în Basarabia și Bucovina și Transnistria, 2040 de aparate³². Alte avioane puteau să sosească din Crimeea. Bombardierele grele de tip TB-3 și TB-7 puteau să lovească orice țintă de pe teritoriul României. Puteau să transporte între 2 și 5 tone de bombe³³. Germania nu dispunea de bombardiere cu 4 motoare și chiar dacă nu fi dispus, folosirea lor ar fi fost extrem de limitată din cauza insuficienței carburantului. S-ar putea spune totuși că avioanele de fabricație germană erau superioare din punct de vedere tehnic. Afirmatia este într-o oarecare măsură corectă, dar acest aspect nu conta în tactica sovietică. Aviația trebuia să atace masiv aerodromurile și trupele inamice. Toate aparatele de vânătoare erau dotate cu lansatoare de rachete³⁴. Și în luptele aeriene se preconiza atacul în formații compacte și s-ar fi compensat astfel lipsa de îndemânare a piloților în luptele acrobatice. Aparatele I-16 Rata erau dotate cu 2 tunuri și două mitraliere și puteau să înfrunte orice aparat românesc³⁵. Dacă I-16 era un model depășit, înseamnă că românii nu aveau decât aparatele Me-109, He-112 și IAR-80 în categoria celor moderne. Sovieticii puteau fi mulțumiți cu orice rezultat aerian

²⁶ *Armata română în al doilea război mondial*, p. 42.

²⁷ G. Petre, Ion Bitoleanu, *Tradiții navale românești*, Editura Militară, București, 1991, p. 264.

²⁸ Petre Iancu, *Aventura submarinului*, Editura Albatros, București, 1984, p. 52. G. Petre, Ion Bitoleanu dau cifra de 47 de submarine (*op. cit.*, p. 264).

²⁹ Raportul de tunuri era de aproape 1 la 7 în favoarea sovieticilor; G. Petre, Ion Bitoleanu, *op. cit.*, p. 264. Tunul de 130 mm sovietic era net superior celor 120 de pe distrugătoarele românești.

³⁰ Germania dispunea de 166 vase militare și avea în construcție încă 67. Sovieticii dispuneau de 147 și se asamblau alte 78. (Ilie Manole, Ioan Damaschin, *Confruntări navale*, vol. 2, Editura Militară, București, 1988, p. 321. Kriegsmarina a pierdut însă multe unități până-n 1941. Doar în Norvegia s-au pierdut 19 nave, iar în mai 1941 a fost scufundat Bismark. Flota sovietică s-a întărit în schimb și avea în înzestrare 287 submarine la 22 iunie 1941 (P. Iancu, *op. cit.*, p. 52). Cele 121 de submarine din Marea Baltică ar fi paralizat grav traficul german dacă n-ar fi fost pierdute bazele din fostele state baltice.

³¹ V. Avram, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 29. I. Șuța amintește de 672 aparate (I. Șuța, *op. cit.*, p. 119). Nu toate aparatele erau însă disponibile de zbor la 22 iunie 1941. Doar 205 erau apte de luptă; (*Armata română în al doilea război mondial*, p. 41).

³² V. Avram, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 29. În armata română 1941-1945, se avansează cifra de 1270 de avioane (p. 19).

³³ V. Suvorov, *Ziua „M”*, Polirom, Iași, 1998, p. 21.

³⁴ Gheorghe Rado, *Polikarpov I 16 Rata*, în „Modelism internațional”, nr. 2/1993, p. 28.

³⁵ V. Suvorov, *Spărgătorul de gheață*, Polirom, Iași, 1995, p. 31.

dacă se ține cont că România ducea o lipsă cronică de avioane și piloți. Fabricile rusești introduceau deja pe front aparate performante din modelele Iak-1 și Mig-3³⁶. Pe traseul arctic soseau deja ajutoarele oferite de Marea Britanie. Stalin nu putea fi îngrijorat de slabele resurse românești. Luptele din 1941 au confirmat această teză. România a pierdut în Basarabia 58 de avioane³⁷ și alte 58 au dispărut în luptele pentru Odesa³⁸. Dacă se ține cont de cele avariate, defecte sau uzate moral și fizic, forțele aeriene române au fost scoase din luptă.

³⁶ I. H. Bagramean, *op. cit.*, p. 59. Mareșalul sovietic era însă supărat doar pe lipsa de experiență a piloților din cauza timpului scurt pentru instrucție. Nici cei români nu se familiarizaseră cu regulile războiului modern și cunoscutul pilot Dumitru Popescu și-a pierdut viața într-un accident în care s-a distrus un Me-109 (*Aviația română pe Frontul de Est și în apărarea teritoriului*, vol. I, Tehnoproduct, București, 1993, p. 17).

³⁷ *Armata Română, 1941-1945*, p. 23.

³⁸ Jipa Rotaru, *op. cit.*, p. 179/180. Pierderile mari s-au datorat în special artileriei antiaeriene deosebit de puternică. Stalin spunea că există muniție suficientă, dar Armata Roșie dispunea de puține piese (*Memorial de război*, Editura Politică, București, 1976, p. 171). Această lipsă se datora în special lungirii liniilor de comunicații și înmulțirii posibilelor ținte. Aeronautica română suferea de un deficit mare de personal navigant. Acesta era estimat la 1.108 în martie 1940 (*Aviația română*, p. 14). Un alt dezavantaj era datorat diversității mari a aparatelor, ceea ce pune probleme în ceea ce privește asigurarea cu piese de schimb. „Hurricane” și „Blenheim” erau britanice și deci nu exista posibilitatea înlocuirii pieselor sau aparatelor lovite.